pagini bucovinene

ANUL IV nr. 3 (39)

MARTIE 1985

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf

ION ROTARU

De cîte ori poposim la Suceava...

De cîte ori revenim la Suceava, noi cei care trăim în alte părți ale Țării, ne regăsim în Cetatea vegheată de măreața umbră de bronz a lui Ștefan cel Mare, țîșnind din păduri ca o emblemă proiectată pe cer. Ne regăsim în grandioasele construcții ale prezentului victorios. Ne regăsim în Casa Memorială a lui Simion Florea Marian, Templu și simbolică Vatră a Frumuseții sufletului și limbii românești din Moldova de Sus. Nu in altă parte, ci numai aici, la porțile codrilor Bucovinei, în cel mai statornic punct de confluență a graiurilor, Poeziei și Cîntecului național, i-a fost dat să se nască, să trăiască și să creeze acestui mare contemporan al lui Eminescu și precursor al celuilalt strălucit moldovean, George Enescu.

De cîte ori poposim la Suceava, noi cei care trăim în alte părți de Românie, ne regăsim în Cetatea lui Ștefan, în Ștefan însuși, în Simion Florea Marian, în Eminescu și Enescu, în sufletul Țării de Sus.

Ion Rotaru

Martie

Nestrămutat în ritmurile sale, timpul, cu fiecare zi mai bogat în lumină, înaintează în primăvară. Fiind prag dinspre zăpezi către explozii florale, MARTIE ne face, îndeobște, martori la triumful miracolelor vegetale; le promite însă prin semnele atotbiruitoarei germinații, îndemnîndu-ne să ieșim, noi înșine, pregătiți pentru primenire, în întîmpinarea noului anotimp. Pămîntul își adună puterile pentru a hrăni izbucnirea vieții în firul de iarbă și a înălța **„tăcutele seve în lumină"**. Spre el se simte ființa-ne mai tare atrasă acum, fascinată de tainele ascunse în pîntecul ocrotitor al naturii, dornică de a le desluși și împărtăși poezia. În cuprinsurile de lume ale satelor — unde primăvara este mai generoasă în manifestări ale firii, punînd deopotrivă pecete pe chipul așezării, oamenilor, îndeletnicirilor — ne lăsăm purtați de gînduri și de tentația (re)integrării într-un univers de statornică și trainică înfrățire cu pămîntul. Către cîmp și gospodării lui ne deschidem auzul și sufletul ca să percepem freamătul muncilor agreste făptuite cu firească încredere a răsplătirii sîrguinței prin bogăția rodului. Înrîurită de frenezia renașterii, împlinite sau de-abia presimțite pretutindeni, în glie, în aer și ape, propria fervoare lăuntrică face să „încolțească" iarăși și iarăși și să sporească, mereu înzecit și însutit, precum boabele din boabe-semințe, prețuirea și recunoștința pentru cei ce poartă din veac nume înrudite cu al țărînii și al țării; ca și pentru toți aceia care, fără să revendice un asemenea titlu de noblețe (autentică prin vechimea, frumusețea și însemnătatea gesturilor specifice), cunosc rosturile și stăpînesc temeinic secretele cultivării ogoarelor.

Nu e de mirare, așadar, că, în MARTIE, cînd **„pomii sînt dureri de muguri", „gîndul ni-l dezmărginim"**, încercînd să ieșim din orizontul preocupărilor cotidiene și să ne facem mai familiar domeniul cel mai puternic marcat de ciclurile naturii și de care cu toții ne simțim dependenți în existența fizică și nu numai fizică. S-ar cuveni poate să ne întrebăm, mai ales în luna ce amintește de un zeu reprezentînd și forța brutală, care este destinul agriculturii într-o lume ce tinde să mute „războiul stelelor" din sfera ficțiunii în cea a unei realități capabile să amplifice teroarea mondială. Rămînînd mai aproape de... pămînt (cu speranța că totuși rațiunea va izbîndi în lucrările sale consacrate păcii) să ne... mărginim a constata că marea „uzină biochimică" producătoare de materii alimentare (dar și pentru alte trebuințe omenești) păstrează în funcționarea sa — în ciuda înnoirilor operate în temeiul cuceririlor științifice și tehnice și sub semnul necesității de a-i fi mărită productivitatea — elemente neschimbate ale „procesului tehnologic" practicat de milenii de muncitorii" ei: **„sămînța mirabilă"** se cere învăluită de căldura lutului afînat; creșterea plantei folositoare — ajutată și ferită de „agresiuni"; rodul — cules și adăpostit. Vorbim uneori despre „autoaprovizionarea bioenergetică" dar subînțelegem aceleași binefăcătoare efecte ale luminii solare, generatoare de transformări și acumulări în trupul vegetal: aceleași „resurse gratuite" (energia trimisă de soare, bioxidul de carbon...) sînt valorificate, chiar dacă se caută formule de ridicare a „ratei fotosintezei". Mai nouă este poate — pe lîngă, așa cum aminteam, fizionomia dobîndită prin modernizarea mijloacelor și aplicarea procedeelor propuse de știința agronomiei — conștiința acestui timp că agricultura, aspirînd să se sustragă de sub imperiul naturii (mai precis de sub cel al influențelor negative generate de capricii ale acesteia) îi rămîne „îndatorată" ca sistem ce beneficiază permanent din partea ei de „intrări" ale unei bune părți din materiile prime și energia necesare. Determinînd nivelul și caracteristicile alimentației, asigurînd dimensiuni superioare „plămînului verde" al „planetei albastre", ea constituie un domeniu de activitate umană de extremă importanță. Iată de ce o numim ramură de bază a economiei și socotim pămîntul avuția națională cea mai de preț a poporului; iată de ce, în actualul cincinal, investiții în valoare de circa 155 miliarde lei sînt alocate de stat acestui sector, fiind destinate, printre altele, sporirii potențialului productiv al fondului funciar; iată, în fine, de ce demersuri vizîndu-l cuprinzător și profund — de la aspectele mecanice, chimice, biologice, pînă la cele de organizare, competență și responsabilitate — sînt subordonate programatic obiectivelor noii revoluții agrare în țara noastră.

De bună seamă, MARTIE este, și dintr-o asemenea perspectivă, un timp al efervescenței, al căutărilor de a înfăptui muncile cîmpiei potrivit noilor cerințe. Mișcarea ideilor este parcă mai intensă; se afirmă mai viguros dorința de contribuție în spațiile creației; printr-o semnificativă coincidență, aceasta a fost și luna exprimării unor fundamentale opțiuni civice, în tumultul trăirii momentelor electorale de vîrf: experiența anilor trecuți, a celui care ne-a bucurat cu producții record de cereale în pofida unor condiții climaterice nu tocmai prielnice, este implicată, prin strădanii anume, între temeiurile rodniciei viitoare. Univers respirînd marea armonie a „tot ce devine în patrie", cel al germinării, al faptelor care o stîrnesc și-i pregătesc împlinirea în creșteri și încununarea în ipostaza „supremelor puteri" din boabe rămîne un fecund simbol îndemnînd la neliniște creatoare, la dezmorțirea încetinelilor iernatice, la stăruitoare „cultivare" a propriului ogor spiritual; inspirînd, totodată, adînc respect pentru oamenii cîmpului cărora cuvine-se să le aducem aleasă laudă și să le dorim mănoasă truda.

Ion NEDELEA

Dimitrie Gavrilean : „Vestitorii primăverii"

Desen de Ion Carp FLUERICI

Poetul cînd vine

Poetul cînd vine în lume,
vine pe un drum de lumină
și cere puțin, dar în toate
o zare cu un cuvînt mai senină;

cît umblă poetul prin lucruri —
neatent ?, generos ? — risipește
iubiri
și lucrurile toate,

vrăjite,
mirate,
capătă alte, nebănuite luciri;

cînd stele îl cheamă-ntre ele să
vină,
cuvintele-n drumu-i făclii se
aprind;
lumea rămîne cu un vers mai
senină
iar bolta cu o lumină mai mult
scînteind.

Octavian NESTOR

VIAȚĂ ȘI LITERATURĂ

Lecturile anilor tineri

Nu m-am regăsit complet în nici unul din răspunsurile date în diverse anchete și interviuri la întrebarea „Ce cărți v-au marcat copilăria și adolescența?" Cei solicitați să răspundă — scriitori și critici români contemporani — au avut, se pare, o copilărie și o adolescență mult diferite de ale mele. Fapt posibil, de vreme ce în afară de unul, fiu de țăran, toți ceilalți intervievați lasă să se înțeleagă că au beneficiat la vîrstele respective de biblioteci de familie și de îndrumări competente. Dar și așa, ceea ce m-a surprins e precocitatea cu care ei au ajuns, urmînd linia dreaptă, la capodoperele literaturii pentru copii și tineret.

Prin comparație, descopăr că educația mea literară a fost nesigură și confuză. Am citit cu patimă, fără a urma o pedagogie și fără a face distincții de calitate, atent doar la meandrele narațiunii și la caracterul personajelor, tot ce-mi puteau oferi, la începutul anilor '50, o veche bibliotecă sătească, o bibliotecă de liceu militar proaspăt înființat și cîțiva prieteni de condiție comună cu a mea: adică literatură de colportaj scăpată indexărilor succesive din acea epocă, multă literatură rusă și sovietică, literatură română de autori secundari. Întrucît numărul exemplarelor dintr-o carte se dovedea insuficient în raport cu cel al solicitărilor, termenele acordate pentru lectură erau foarte scurte. Trebuia așadar să citesc rapid, pentru a nu afecta așteptările altora. Abia pridideam „să înghit", necum să mai „rumeg" cele citite. Astăzi mă mir cum au putut încăpea alături atîtea volume contradictorii, ca să nu zic incompatibile: **Viața lui Klim Samghin** de Gorki, **Povestiri din anii grei** de A. G. Vaida, **Lordul cel mititel** de F. H. Burnett, **Tînăra gardă** de Alexandr Fadeev, **Genoveva de Brabant (Măria sa, Puiul Pădurii)** de Mihail Sadoveanu, **Zbateri** de Constantin Streia, **Visul lui Bimbirică** de Ion Cireșu, **Stăvilare** de D. V. Barnoschi, **Chițibus cel drăguț** de T. D. Speranția, **Babbitt** de Sincleir Lewis, **Desculț**, de Zaharia Stancu, **Port Artur** de A. Stepanov etc. Emoții tari, indelebile mi-au procurat în acei ani **Hagi Murad** de Lev Tolstoi, **Viețile sfinților** (povestite de D. D. Pătrășcanu și M. Sadoveanu), **Așa s-a călit oțelul** și **Născuți in furtună** de Nicolai Ostrovski (romane care au cunoscut, aflu dintr-un recent număr al revistei **„Lettres soviétiques"** 550 de ediții, au fost trase în 26 de milioane de exemplare și au fost traduse în 112 limbi), **Timur și băieții lui, Strada Tobosarului, Ciuk și Ghek** de Arcadi Gaidar, **Cuore** de Edmondo De Amicis, **Cinci săptămîni în balon** și **Douăzeci de mii de leghe sub mări** de Jules Verne, — acestea adevărate „cărți de căpătîi". Citeam cu fervoare, absorbit, emoționat, adesea cu ochii umezi; mă identificam cu eroii, care, se deduce, erau revoluționari, partizani, asceți, exploratori. Mă fascinau deopotrivă Pavel Korceaghin, căpitanul Nemo, Mikluho Maklai sau Simion Stîlpnicul. Exultam, suferearn, mă revoltam, uram pe răi, pe lași, pe oportuniști, pe zeloșii de tipul lui Pavlik Morozov, cel care și-a denunțat tatăl. Resursele mele de curaj, de abnegație, de fidelitate păreau fără sfîrșit.

Retrospectiv, constat că acest mod de lectură simpatetică și naivă avea meritul de a mă sensibiliza și de a mă pune pe o direcție morală, dar și defectul — cu consecințe ce s-au prelungit în timp, amînîndu-mi accesul la o înțelegere adecvată a lucrărilor — de a-mi înrădăcina convingerea că literatura e sinonimul realității și de a-mi inspira o încredere habotnică în sensurile de suprafață ale cuvîntului tipărit. Mi-au trebuit ani îndelungați pînă să ies din universul maniheean al literaturii făcute cu idei mari și sentimente frumoase. N-a fost — dacă aș afirma contrariul, aș minții — un moment de jubilație. În clipa în care am început să suspectez ficțiunile, să le decodez, să le ierarhizez, să interpun între mine și text teoria, cititorului inocent de altădată i s-a substituit criticul. Ca prințul din legenda despre Melusina, acesta poartă nefericirea indiscreției sale: odată cu sesizarea metamorfozelor literaturii, vraja, misterul diminuează sau chiar dispar, locul lor ocupîndu-l nevoia de comprehensiune și sentimentul unei datorii inepuizabile.

S-a spus, nu o dată, că impresiile din copilărie ne definesc destinul pentru multă vreme. O anamneză, prin sondarea lecturilor efectuate în anii tineri, îmi confirmă valabilitatea aserțiunii. Dacă, de pildă, nu am preferințe tiranice, dacă uneori sînt atent mai mult la sensul etic decît la cel estetic, dacă — citind — vreau să simt omul care a scris, dacă mai cred în utopii și mai gust încă operele edificante, dacă mă întorc deseori la Șeherezada, dacă nu mă dau în vînt după autorii care — autocomentîndu-se — țin cu tot dinadinsul să ne livreze secretele „produsului lor literar", dacă ucenicia mea e mai lungă decît a altora, dacă în viața cotidiană împing nemulțumirea de sine pînă la suferință, una din cauze o reprezintă negreșit eclectismul, factura simplă, curenții tendențioși ai cărților citite în copilărie și adolescență. Îmi făcusem iluzia că, printr-un efort de resistematizare intelectuală, am reușit să le șterg engramele, să le surmontez amintirile, dar iată, în ciuda silințelor, enzimele lor continuă să lucreze în mine. O asemenea constatare mă melancolizează și mă îndeamnă să susțin că există multiple și evidente corespondențe între lecturile și biografiile noastre. Sîntem, în bună parte, ceea ce am citit în tinerețe.

Constantin CĂLIN

A PRIVI

Stînd de vorbă

Ei se arată dispuși să continuăm discuția. Graba a fost dată afară din casă. (Ah, ce bine-i, mă gîndesc, să dai graba afară din casă!). Deși e 1 martie, la munte e frig, surîd zăpezi, pînă în prag, încă. Deși e martie, vorbim despre iarnă. Iarna n-a fost grea, zic ei. Iarna e iarnă și vara e vară. Satul e unul de munte, din Bucovina. Casa e caldă. Lemnele trosnesc. Parcă se dezmorțește cineva, parcă se scoală din somn o ființă tînără căreia-i trosnesc oasele.

Dar nămeții au fost pînă la fereastră, îndrăznesc. Alteori, mai demult, au fost cît casa, zic ei. Iarna-i ca omul, zic ei, trebuie luată în serios, trebuie să ieși în calea ei, să-i zici vino, să umbli după ea. Iarna-i ca o vîrstă, spun ei. Cei de la orașe o urăsc. Ea simte și-i străbate. Scapă numai copiii.

Văd ieșind fum pe la case, deasupra satului. Soarele — ca un țipăt. Fetele fac mărțișoare. Împletesc două culori. Pare un ritual. Este. Să-ți dăm și dumitale, zice una. Dă-i mai multe, șoptește mama lor. Poate mai are pe cineva pe acolo. Soarele ca un țipăt.

N-a fost iarnă grea, zîmbește bătrînul. Pune fîn în sanie, zice el fiului. Lumina cade, toată, obosită, pe mărțișoarele de pe masă, aprinzîndu-le.

Marcel MUREȘEANU

Cronica literară

Titlul recentului volum de versuri al lui Marcel Mureșeanu posedă un coeficient ridicat de ambiguitate, fapt care, pentru un op de poezie, poate fi o bună carte de vizită; desigur, cu condiția ca posibilele lui valori semantice să aibă acoperire în substanța poeziilor pe care le supratitrează. **Matineu** sugerează, de la bun început, ideea de spectacol, sugestie pe care o confirmă cele mai multe dintre poemele părții a doua a volumului **(Timpane)** — adevărate scenarii concentrate, cu una-două, rareori mai multe, personaje, utilizînd diverse modalități ale comicului, dar depășind, de regulă, finalitatea imediată a acestuia, în tot cazul rareori ancorînd în rada comodă a umorului. În prima parte a volumului **(Lacrima lucrurilor)** întîlnim, de asemenea, cîteva astfel de poeme aparținînd așa-zisului lirism obiectiv, construite pe o tramă narativă minimă : **Bronz, Despre părinții reportajului, Studiu, În fața ferestrei.** Numai că aici comicul, aproape exclusiv în formula ironică, apare rar — scintilații aparent întîmplătoare în masa unei crispări existențiale grave, sever strunite, deci cu atît mai dureroase. La un nivel mai general, cele două secțiuni ale volumului se cuplează într-un efect intenționat de contrast.

Dar termenul „matineu“ mai presupune și un anumit fel de spectacol: unul la lumina zilei, așadar mai luminos, mai accesibil, chiar mai vesel decît cel de noapte, oricum lipsit de conotațiile inerente ale întunericului. Titlul are, și în această ipoteză, acoperire, numai că ea apare ca rezultat al unei operații de disimulare. Regula este că lumina diurnă, solară, face să pălească tainele, estompează tragicul existenței, face mai greu perceptibile contrastele. Și chiar aceasta pare a fi situația în stratul superficial al poemelor — cel anecdotic ; dar pe ansamblu și la nivelul structurilor de adîncime — cele realmente poetice —, spectacolul lumii pe care ni-l desvăluie **Matineu** (spectacol-colaj !) nu este deloc confortabil și omogen, nu este un joc accesibil și inofensiv în care intri cînd vrei, interpretezi partitura care îți convine și cît îți convine și ieși din combinație după propria voință. Dacă, supuse luminii unei lucidități corozive, contradicțiile pălesc, sensurile grave se trag mai în adînc, erorile grave devin accidente derizorii, atunci sensul unei poezii care refuză comoditățile contrastelor de alb-negru este de a descoperi linia vibrabilă și sinuoasă, aproape invizibilă care desparte contrariile : binele de rău, falsul de adevăr, tragicul de rizibil, incidentul biografic de dicteul destinului, realul de ireal etc. Și nu pentru că demarcația, atît de incertă, ar fi, prin ea însăși, importantă, generînd confuzii, escamotînd dihotomiile lumii, ci tocmai pentru să scapă atît de ușor privirii. O astfel de poezie nu are, în fond, nimic de „matineu“. Sub aparența ironiei, bufoneriei, grotescului, sau mimînd cu voluptate seninătăți calme, detașate ori sprințare, superficiale chiar, demască la rece iluziile diverse cu care oamenii își agrementează comoditatea existenței (adică lașitatea sprijinită pe argumente lucrative), ocolind dilemele și restriștile dar, implicit, și certitudinile și iluminările. E o poezie edificată pe întrebări aparent simple, formulate deschis sau numai sugerate, adresate cu un fel de sfielnică reținere dar și cu cruzime mascată, care deschide dificile căi de acces către un tragic destin dezvoltat cu discreție și sobrietate.

Ajunși la acest punct al înțelegerii intențiilor autorului ne putem întreba dacă nu cumva titlul nu cuprinde și o capcană lingvistică : căci volumul este efectiv **mâtine**, tragicul și comicul supunîndu-se, în cîteva dintre cele mai bune poezii, unei ingenioase consubstanțializări, ca, de pildă, în acest **Cîntecel** : „Boala mea se cheamă frustrare, / ea se manifestă sub formă de cratere lunare / și vine pîș, pîș, pe-o cărare / cu trenurile cele mai marfare, / murdărind și călcînd în picioare / cele eterne și trecătoare, / eu aștept cu disperare / s-o ucid ca Sfîntu Gheorghe pe fiare. / ea-mi fură chipul de pe altare, / spada mea însă nu cunoaște-nșelare“. Tragicul și comicul mai coexistă în volum în încă cel puțin două relații : de justapunere, pentru a demonstra cît de neînsemnată este linia de demarcație dintre ele și de contrast, în acest caz vizîndu-se un efect de patetism.

Într-un poem din volumul anterior, Marcel Mureseanu formula următoarea decizie : „Am hotărît în sufletul meu / ca de acum înainte / să nu fac altfel nici un lucru / decît grăbit depărtîndu-mă de el“, „a face“ vizînd aici actul poetic : hotărîrea de a se distanța de materia poeziei este respectată în **Matineu** cu o rigoare ce nu poate fi prevăzută. Consecințele distanțării sînt multiple. În primul rînd, apare un vizibil scepticism (rodnic în plan artistic) asupra iubirii, fericirii, inocenței și armoniei, cu consecințe însemnate nu numai în plan ontologic dar și în înțelegerea surselor frumosului artistic. Volumul se deschide cu evocarea unui Hermes (inventatorul lirei) căzut în uitare și a unei Arcadii (unde el își avea altarul) cuprinsă de uitare și de o fatidică delabrare : chiar și cîntecul de iubire al perechii sale — Afrodita — și-a pierdut puterea : „Altarul lui Hermes / zăcea în paragină / umbrele dulci ale aromelor / înserau / ierburi de pustiu / răsăreau printre ziduri / un zgomot stingher / pe cer, în stînga Lunii / zeul cu tălpile goale / prin nisipuri / cu haina de atlas sfîrtecată / acoperind ultima noapte“ **(Vis).** Se resimte și o (surprinzătoare pentru autor) neîncredere în cuvînt ca vehicul al poeziei ; de aici, două consecințe : provocarea aruncată acestuia de a ieși din găoacea lui semantică (la diferite nivele ale textului), provocare, însă, deocamdată prea cuminte, prea respectuoasă, și căutarea de surse poetice în alte spații ale esteticului. Cînd optează pentru vizual (cu care prilej dovedește o bună stăpînire a valorilor plastice), poetul procedează similar lui Utrillo care picta după ilustrate : **Stropi mari** rescrie și adîncește o stampă japoneză : „Gheise de piatră / cele din urmă flori de lotus / dintr-un oraș scufundat / fluturi mari / cît un brici desfăcut / tăind pîntecele aerului / saturat de miresme / oblicii ochi ai peștilor / trecînd prin ferestre / către camera de ceremonie / a ceaiului. / Pe rama de aur a malului / inscripții de arbori înalți / printre ele cea care spune / dimineața călătoream desculți / blînd despicau apele pămîntul“. Cînd optează pentru muzică, deconspirînd limitele vizualului, rămîne la stadiul profesiunii de credință, volumul acesta nedezvoltînd această virtualitate **(Despre cuprindere)** : „...cînd însăși cea existentă, / șoapta, / cărămidă a armoniei, / pătrunde-n făptură, / mici dumnezei adeverind despre ea. / Ei poartă la șold / orgă și sunete / cît ochiul argintului“.

MARCEL MUREȘEANU

MATINEU*)

Însă cea mai importantă consecință a asumării distanțării este trecerea de la lirismul confesiv, puternic subiectiv și, în cazul lui M.M., uneori de coloratură sentimentală, covîrșitor în volumele anterioare, la un lirism intelectual, rezultat din efortul de impersonalizare a eu-lui creator, al cărui principal efect este lărgirea considerabilă a ariei cunoașterii poetice. Ambitusul acestui mod poetic este incomparabil mai amplu decît al poeziei „de sentiment“ și, în consecință, posibilitățile de opțiune ale artistului care aderă la el practic nelimitate. Deocamdată, adică în acest din urmă volum, autorul se sprijină, în principal, pe posibilitățile comicului, experimentînd diferite surse ale lui: ironia, parodicul, grotescul, burlescul, absurdul, tragicomicul, toate subordonate la ceea ce H. R. Jauss numea „comic de contrast“; el rezultă din ridiculizarea modelelor recunoscute sau ideale pînă la un nivel care-i permite cititorului să se identifice cu autorul, identificare resimțită, în raport cu pasiunea exercitată de autoritate, ca destindere, ca protest sau ca solidarizare. Iată, de pildă, o parodie a poeziei însăși declanșată de pierderea încrederii paradisiace în resursele acesteia : „Foarte mult îmi plac argumentele tari / și zebrele lucii, / foarte mult aburinzii măgari, / pițigoii și cucii / / Foarte mult aceste largi bulevarde / cu oameni celebri și triști, / foarte mult marii lumii-anticriști / și fetele din Cenade !“ **(Peisaj cu gușteri).** Mai apropiată de temperamentul său creator pare a-i fi ironia romantică, sau ironia rea, asupra căreia a teoretizat Schlegel. Emanînd din contradicția dintre spiritul lucid și fantezia dezlănțuită, exprimînd sentimentul neputinței în fața destinului, ea manipulează, jucîndu-se cu cruzime, propriile plăsmuiri, nu însă în afara unui sentiment de profundă solidaritate cu ele. Un călugăr, exasperat de a nu putea ieși, cu nici un preț, din sine, se adresează divinității : — „Ce să mă fac, Doamne ? / zise el în treacăt, / fără nici o nădejde. / Fă-te inel, zice Dumnezeu, / și vîră-te-n degetul meu ! / — Vrei să ajung pecete ? / strigă călugărul, / făcîndu-se negru ca strugurul. / — Nepricopsitule, zice Preaînaltul, / pentru pecete mi-am găsit altul !“ **(Labirint).**

Ludică prin haina pe care o arborează, joc riscant și frumos de măști și cu măști (și, parcă, uneori, și pentru măști), gravă ca instrument al cunoașterii, poezia din **Matineu** este, în ceea ce are ea mai bun o „schimbare la față“ a poetului; pe alocuri, stadiul de experiment este sesizabil. Există prejudecata că o astfel de poezie nu are bătaie lungă: straiul sacerdotal ar fi mai rezistent decît dominoul. Dar cine poate depune o asemenea mărturie ? Rîsul trist al lui Villon fortifică, și azi, bufonii lui Shakespeare sînt nemuritori, școala lui Anton Pann nu și-a închis porțile. Nu vrem să forțăm comparații disproporționate, ci doar să spunem că poezia nu se supune unor astfel de reguli. Atît că poeții care știu să rîdă sînt, numeric, în minoritate. Și apoi, revenind la autorul și la volumul în discuție, noutatea esențială nu este apariția ludicului, ci ieșirea din perimetrul lirismului confesiv. Este un prag.

Mihail IORDACHE

* **Marcel Mureșeanu, Matineu. Cartea Românească, 1984.**

ION MANOLE

Singurătatea poetului

Se dedică lui Nicolae Labiș

Sînt trup de rouă deschis spre toate porțile lumii
Cu pletele mele de cenușă uneori mai
izbutesc să înving cîntecele triste ale tramvaielor
„ multă lumină și totuși întuneric“
Cuvintele mă ard, mă ridică, mă îngenunchiază
Sînt craterul prin care păsările trec ca
printr-o adiere tîrzie de toamnă
și niciodată rugămințile mele nu se întorc
la forma lor primară.
Cuvintele mă ard, mă dor, mă înserează
Și devin zborul tîrziu al propriilor mele arderi
spre lumina colindului nesfîrșit al candorii
Eu sînt poetul cu sufletul deschis spre toate
porțile lumii
ca printr-o renaștere cumplită a visului
vă voi dărui un cer spre care se
poate zbura.

Prin inima poemului

Pe aici au trecut păsările
cîteodată
revanșarde urcînd în inima nopții
Pe aici au trecut pelerinii
lăsînd pe trupul alb al pietrelor
epitafe pentru bucuriile din urmă
Pe aici trec umbrele
descălțîndu-și pantofii de fum
ca pe niște izolate cetăți
Pe aici trec numai poeții
Aurind
un secol de singurătăți.

Întoarcere în toamnă

Lumina cîmpiei apusă în
amurgul izvorului
Șansa de-a apropia tîmpla de firul de iarbă
Scriu cu disperarea din urmă
pentru prietenul îngropat într-o floare
Lumina cîmpiei
sub trupul încovoiat al poetului
Cîntecul furat din ochiul lucid al lacrimei
Toamnă nesfîrșită a gîndului.

Poem cu o amintire în buzunar

La început a fost visul curat
îmbătrînind ca un sigiliu sub imperiul
frunzelor noastre uscate,
La început a fost lanul cu maci și
mîinile uitate-n buzunare
ca niște comori ruginite
La început au fost cuvintele
întoarcerea sigură spre țărmul opus al iubirii
apoi au venit iernile,
Zăpezile acelea nesfîrșite
ca niște chemări îngropate în praful
drumurilor lungi
spre inima incendiată a visului.

* * *

La început a fost drumul
Apoi resemnarea
și singurătatea drumului
Rădăcinile cutreierate de sevele sălbatice
ale iubirilor
Apoi singurătatea iubirii
Și pelerinii care nu mai trec.

Elegie într-un vis de toamnă

Mai rămîne o clipă cînd
Vreau să fim singuri
Sărind bariera de partea opusă a visului
Dincolo de cuțitul înfipt adînc în poem
Mai rămîne o clipă cînd
trupurile noastre se zidesc
în clopote
Dincolo
de lumina vîndută într-o floare.

Elegie într-o vară fierbinte

Ai venit cu zăpezile tale, trecute
prin fruntea fîntînilor fierbinți
ale sărutului
Ai venit cu tăcerea clătinată sub
ierburile imperiului tău
trecînd din inima mea șansa
într-o spirală de dor.
Ai venit lîngă zidul execuției mele
Și m-ai învățat să iubesc florile
apoi să pot trece prin
strigătul disperat al echilibrului
în neliniștea oarbă a poeziei.

PROZĂ

*Trandafir mîncînd clătite**)

Nu poate suferi amiezile. „O adevărată pacoste amiezile astea“ gîndește în timp ce cotrobăie prin frigiderul Arctic căutînd o cratiță anume și unda de răcoare din cavitatea metalică îi învăluie fața iar el întîrzie să împingă ușa, se simte minunat ; „iar stai cu frigiderul deschis“, aude vocea Venerei și doar atunci se ridică nevoit să renunțe, deși Venera nu-i acolo, e la școală, abia și-o fi început programul, dar știe că chestia cu ușa frigiderului nu i-ar trece-o ea neobservată. Cel mai mult îl sîcîie amiezile de iulie. O moleșeală caraghioasă i se lasă în picioare, începe să caște și dacă se întîmplă să-l apuce pe stradă, înaintează ca un somnambul, simte cum pleoapele-i devin grele, aproape că nu e-n stare să îndruge un răspuns de salut. (În cazul în care-i salutat).

Își așează clătitele în farfurie și dă drumul la radio. „Aici Radio-Vacanța, dragi ascultători vă invităm la o oră cu tinerețea“ anunță vocea săltăreață a crainicului, de o veselie gratuită, urmată de ritmurile afurisite ale unei melodii estivale. „Tipul e pus pe fapte mari. Vrea cu orice preț să mă înviorze !“ Acum privește pe fereastra bucătăriei dincolo de care se înalță un plop ca o pavăză pentru ochii prea curioși de la blocul vecin. „Frumoasă priveliște, nimic de zis, constată Trandafir și nu o face pentru prima oară, numai de n-ar fi automobilele parcate pe aleea dinspre parc“. Îl trezesc dimineața. Cel mai mult îl sîcîie individul cu trabant albastru. Se scoală în zori și dă drumul la amărîta aia de moriscă și morișca pocnește, tușește, răpăie ca o pușcă automată „Ia-o dom'le și du-te odată unde te-ai pornit !“ îi strigă el furios și ca să se calmeze se-aruncă sub duș. Cînd s-a mutat aici nici nu era vorba de-așa ceva, de hărmălaia de-acum.

Vine pescarul de la Scara C. Pășește greoi în cismele lui înalte, încruntat, apăsat de greutatea rucsacului ponosit în care bănuiește că n-aduce nimic. „Și-acum să vă prezentăm programul de discotecă din această seară“. Îi vede pe plajă, aude valurile lipăind nisipul, îl apucă nostalgia. „Mi-ar prinde bine o săptămînă la mare“. Numai că nu și-a terminat încă proiectul și nu îndrăznește să-l abordeze pe șef. Oftează.

Se vede pe plajă, deci, pe malul lacului Amara. Cei doi de pe puntea unde se descarcă nămolul cu pieile roșii, pîrlite, culoare de rac fiert. Undițele pregătite, alături. N-au scos cine știe ce, să fie vreo opt bucăți, în schimb au dat gata o sticlă de rom. Grasul are mișcările greoaie, incoerente. Apucă o roșie și cînd mușcă din ea, zeama i se prelinge pe bărbie și lui puțin îi pasă. Mîna sa caută ceva, nu găsește și mormăie în gol, soarele aruncă peste ei smoală topită. Celălalt a înghițit alene ce și-a adus de-acasă iar acum stă într-o rînă și fumează impasibil.

„La ora douăzeci, dragi prieteni — nu-i tace gura ăluia, care crede că toată lumea e-n concediu — vă invităm la o întîlnire cu romancierul Simion Bota, ultimul său succes de librărie fiind, după cum știți, „O fată fericită“, care spre să...“. În balconul de la doi își face apariția doamna Isăilă în costum de baie. E puțin somnoroasă, puțin ciufulită, destul de plinuță și, cînd se apleacă, sînii opulenți dau năvală peste corsajul portocaliu gata s-o ia la vale. Trandafir zîmbește și rămîne cu furculița suspendată. „Bună dimineața, doamna Isăilă“. „Vai, și astăzi va fi o zi splendidă ?“. Dialogul se consumă la plecarea lui Trandafir spre Centrul de Proiectare, cînd bucălata sa vecină se îndreaptă deobicei spre piață.

— Hai, puișor, să-ți dau și ție puțin ! face blonda spre băiețașul cu burta arcuită ca un balon. Și-și leagănă șoldurile smolite știind că ochi curioși o urmăresc cu aviditate. Copilul se trage îndărăt, fuge, nu vrea să fie uns cu nămol. Și nimerește între cei doi cu undițele, căzuți toropiți în poziții de abandonare totală. Băiatul îi privește cu atenție și descoperă pe fețele lor congestionate puzderie de broboane de sudoare din care se formează minuscule pîrîiașe ce se preling apoi pe tîmple, pe gît, pe piepturile păroase Pînă ce grasul ridică o pleoapă mormăind adormit : „Ia dă-ncoace cocoșelul, să-l zvîrl la pești !“

Și cum mestecă visător a treia clătită cu brînză de vacă, iată, la etajul patru zărește o pisică. Animalul scoate șiret capul în fereastră și face primii pași catifelați. „Va urma un concurs de muzică ușoară, mai bine zis un concurs de interpretare, la care vă puteți înscrie și dumneavoastră, apoi, din nou pe ringul de dans“. Porumbelul ciugulește nepăsător din firimiturile de pîine, presărate pe pervaz. Sînt cîteva zeci de asemenea porumbei aciuați în clopotnița catedralei din apropiere. Ziua se zburătăcesc prin Piața de Marmură, prin grădina publică, aterizînd din cînd în cînd pe la geamurile apartamentelor din cartier.

Pisoiul a mai înaintat puțin. Merge tupilat, cu coada trasă și gîtul întins, încordat. Totdeauna înainte de ora prînzului pe drumul dintre ștrand și pavilionul balnear trecea maseurul cu tichie roșie. Călca tîrșit și-și legăna capul dintr-o parte în alta. Trandafir n-a înțeles niciodată de ce trebuia să mai și fluiere. Orbul înainta grăbit fluierînd o melodie de marș. Pentru ca la scurt timp să revină prins la brațul fetei aceleia frumoase cu talie subțire și picioare înalte. Maria. Căldura sudului adunată în cele cîteva ore caniculare ale fiecărei dimineți îl imobiliza, îi dădea o stare de ușoară beție și niciodată n-a găsit forța necesară spre a-și duce intenția pînă la capăt. Cine-i și ce era cu Maria ?

Pasărea se oprește o clipă, oare l-a observat ?, imposibil să nu fi sesizat pericolul, se dă puțin înapoi, mai spre marginea pervazului după care continuă să ciugulească, nu însă atît de grăbită ca la început. Motanul rămîne suspendat, în poziție de pîndă și privește atent, nemișcat. Urmărește cu urechile ridicate, semn de maximă atenție, comportamentul zburătoarei. Distanța dintre el și porumbel s-a micșorat mult: un simplu salt este ceea ce i-ar trebui acum, numai că, numai că....“. Programul nostru se va încheia, dragi ascultători, cu un recital de muzică tînără susținut de reputatul și îndrăgitul cîntăreț...“.

Ion BELDEANU

*) (Din volumul **După amiaza unei amintiri**, în curs de apariție la Editura Junimea).

C. PILIUȚĂ : „Peisaj“

PERMANENȚE

O vizită cu profunde semnificații patriotice

La începutul secolului al XX-lea mișcarea de eliberare națională a românilor bucovineni de sub dominația habsburgică dobîndește un caracter din ce în ce mai elocvent, ea devenind o preocupare majoră a tuturor forțelor de angajare patriotică, în rîndurile cărora se înscriu și oamenii de cultură, scriitorii, presa, organizațiile și personalitățile politice din această străveche provincie românească.

Activitatea patriotică a tuturor acestora ia un avînt pe cît de viguros, tot pe atît de omogen, se întețesc manifestațiile comune între vechiul Regat și Bucovina.

O microimagine a acestor legături este ilustrată și de vizita delegației „Societății Scriitorilor Români" din București, în Bucovina, în zilele de 15, 16, 17, 18 și 19 ianuarie 1910. Din delegație făceau parte Mihail Sadoveanu, președintele societății, Cincinat Pavelescu, Caton Theodorian, Șt. O. Iosif, Emil Gîrleanu, D. Anghel, Ion Minulescu, Natalia Iosif și Dinu Ramură. Cu acest prilej, au fost organizate șezători literare la Suceava, Cîmpulung Moldovenesc, Rădăuți, în amintirea lui Ion Creangă, de la a cărui moarte se împliniseră 20 de ani. În organizarea acestor șezători un rol important l-au jucat scriitorii bucovineni — grupați în jurul revistei „Junimea literară" — George Tofan, Ion Nistor, Liviu Marin, G. Rotică.

Aceste serbări, care au căpătat o înfățișare de evidentă manifestare a conștiinței naționale a românilor bucovineni, au ieșit din cadrele unor serbări obișnuite. Gazeta „Patria", din 23 ianuarie 1910, care apărea în Bucovina, scria: „Vizita pe care Societatea Scriitorilor Români ne-a făcut-o nouă fraților lor, e o faptă de mare importanță culturală și cei ce s-au ostenit merită recunoștința noastră. Deși la începutul activității lor, avînd de luptat cu toate greutățile primei îndrumări pe un drum încă neumblat, pe care fatal te lovești de fel de fel de piedici, scriitori noștri n-au uitat de datoria mare ce o au față de cultura națională și față de noi și la prima ocaziune potrivită s-au prezentat în număr mare în mijlocul nostru".

Un moment deosebit și care e vrednic de arătat — remarca pe bună dreptate amintita publicație — „a fost participarea țărănimii la aceste serbări, care au căpătat astfel un nimb deosebit, aureola unei adevărate sărbători nationale la care a participat întregul nostru neam din țară" (Bucovina — n.n.). Mulțimea țăranilor adunați au urmărit cu cea mai mare atenție „glasul fermecător a lui Sadoveanu, care interpreta cu măiestrie hazliile întîmplări din copilăria lui Creangă, în care își vedeau oglindindu-se ființa lor..., subliniind cu hohote îndesate pasajele caracteristice".

Așa cum rezultă din documentele vremii, peste tot reprezentanților Societății Scriitorilor Români li s-a rezervat o primire deosebită, entuziastă. De pildă, vestea că scriitorii români sosesc la Cîmpulung Moldovenesc s-a răspînit ca un fulger în rîndul oamenilor. Locuitorii de aici și din împrejurimi, țărani în haine de sărbătoare, le-au ieșit în întîmpinare. Cînd a intrat trenul în Capul Satului, peste patru mii de oameni au izbucnit în urale nesfîrșite. Muzica a intonat „Deșteaptă-te, române" și buciumurile aruncau glasurile lor duioase peste mulțime. Era o manifestație mișcătoare la adresa fruntașilor scrisului românesc. Seara, sala cea mare din oraș abia mai putea cuprinde mulțimea, „care venise să asculte cu evlavie pe maeștrii literaturii noastre și, desigur, încă după ani de zile, mamele vor povesti copiilor despre această zi memorabilă".

Mulțumind scriitorilor pentru truda lor, românii bucovineni „le aduceau aminte că sămînța bună, aruncată în loc mănos, are totuși nevoie de îngrijire să încolțească și să aducă roade bune". Rememorînd amintiri din vizita făcută, Mihail Sadoveanu, în articolul „Cu prilejul serbărilor din Bucovina", publicat în gazeta „Patria", din 20 februarie 1910, remarca: „Au trecut încet — încet anii. Și la noi și-n celelalte țări românești s-au prefăcut simțitor lucrurile. Un curent cultural s-a statornicit între Regat, Ardeal și Bucovia. Astăzi, cărțile, gazetele și revistele noastre se citesc dincolo, și cărțile, gazetele și revistele ardelenilor și bucovinenilor se citesc la noi... Toată lupta neamului nostru din celelalte provincii ne interesează pe noi cei liberi, și ne va interesa tot mai mult, căci acum conștiința solidarității noastre ca neam s-a lămurit în suflete. Cultura, care luminează și leagă sufletele, va stringe tot mai mult legăturile. Și cînd vom fi de fapt un popor tare, cu cultură proprie, nu ne vor mai putea zgudui dușmanii".

Sesizînd procesul de radicalizare a mișcării de eliberare națională a românilor din această provincie, Mihail Sadoveanu preciza: „Ochii s-au deschis. Astăzi în Bucovina neamul nostru își dă seama că are și trebuie să aibă drepturi la viața lui proprie... La Rădăuți, într-o seară, cîțiva săteni m-au întîmpinat și mi-au vorbit cu glasuri mișcate. M-au rugat să aduc în țară, fraților lor, mulțumiri din inimă pentru frumoasa primire ce le-au făcut-o pe vremea expoziției din 1906... Ceea ce îmi spuneau acești săteni are înțăles mare..., e un semn al vremii, și mă ajută a înțelege unele prefaceri de la noi din țară, și prefacerile de dincolo. Îmi lămuresc pînă la un punct de ce la șezătorile în memoria lui Creangă ascultau atîția țărani, și de ce erau ei pătrunși pînă în suflet și înțelegeau adînc proza marelui povestitor".

Petru RUSȘINDILAR

Înstrăinare

Aș străbate tăcerea
Munților dintre noi
Vrînd să ferec scăderea
Și-mpărțirea la doi.

E o piază obscură
Pe aceste poteci,
Plouă rece cu zgură,
Sub șiroaie te-neci.

Aș găsi alinare
Printre ierburi, în vii,
Însă corbii mă-ngînă
Zgribuliți și pustii.

Poate-n somn să te aflu,
Dar și-acolo e vînt
Ceara picură-n vise
Lacrimi mici din cuvînt.

Aș întinde o punte
Între noi și destin,
Vai, de-aș ști pînă unde
Umbra ei s-o înclin!

Mircea AANEI

Din piatră

Din piatră crește graiul meu.
Din piatră scrisă pe Rarău.
E Doamna-n piatră. Noapte bună!
Prin cîntec piatra-i alb de lună.

Din piatră crește graiul meu.
Din grai de piatră, din mereu.
E foc în piatră. E cenușă.
Cenușa-n piatră-i prag de ușă.

Din piatră creste graiul meu.
Din vis de piatră-i curcubeu.
E ceru-n piatră — albastru somn.
Ai, fulgerile mult mai dorm.

Din piatră crește graiul meu,
Ca somnul ulmului de greu.
E pasărea măiastră-n piatră
De-a pururea însîngerată.

T. DUMBRĂVEANU

În căutare

sferă pe sferă căutîndu-se
mă întreabă unde-i amurgul
șoapte albastre urcă în
semnul altei planete

mă întorc la starea primordială
de toamnă
într-o orgie posibilă
de ploi aparente

și mi se pare
că starea de sublim a
dispărut
de vreme ce
sferă pe sferă căutîndu-se
mă întreabă unde-i amurgul!

Mihai SCUTARU

Îndreptîndu-mă

această ninsoare muzica pașilor
în noapte lătratul ca o lumină
înțeleg acum tresărind

chipul din ceață al literelor
firea lucrurilor
acest oraș și neterminatele străzi

săgeți în tăcere
ca într-un trup
de piatra care amintește un secol

mă apropii
mai rece eu care caut
o formă-a puterii — dorul

Tania LEONTE

Orgoliu

Dar voi putea să luminez în marmură
Cît vis și sînge am dat acestor nopți,
Eterno? Numai între razele tale
Am înflorit mușcînd virtutea clipei,
Întărîtat de eternitate.

Odihnă

Fragedă-i clipa și verde
Se cheamă făpturile totului
Nimic nu se pierde, nimic.

De-adormi la ivzoare, izvorul
Te ia-n brațe matern.
Astfel începe muzica
Pentru zeii rămași în matrice.

Hoție

De-o vreme bunicul ascunde lemnele
Cele mai drepte, mai albe și limpezi.

De-o vreme tata
Măsoară vinul fără să-l guste
Mutîndu-l într-un băutor nevăzut.

De-o vreme mama umblă pe-ascuns:
Alege lăicere, veșminte și numără
Luminările rămase-n casă.

Gheorghe LUPU

DEBUT

Certificat de suflet

Să ne mai ningă, să ne mai doară
Să mai rămînem vii
Să ni se facă milă, să ni se facă teamă
Să cădem pentru ultima oară
Sub palidă floare de toamnă.

Să ne iubim și să ne cerem iertare
Odată cu ninsorile acestea tîrzii
Să-ngenunchem în fața albelor altare
Ca o revanșă, ca o repetată provocare.

Radu BALAN

Re-numele trandafirului*)

Căci eu sînt cel care trece
dar trupul e cel care rămîne.

„Firește un manuscris", „manuscrisul lui Adso din Melk" (nomen omen — un alt Adso a scris **Libellus de Antechristo**, carte „cumplită" „în care el a văzut lucruri care aveau să se petreacă, și n-a fost ascultat deajuns"), notează autorul dînd apoi libertate mărturiei lui Adso, pe parcursul unui ciclu încheiat. Căci amintirea ca și vorbirea (a numi, a trezi lucrurile la o nouă viață) sînt mijloace ale percepției, dualitate (Guglielmo — Adso) în care construcția curge pe iter perfecționism (destin al omului, al artistului, al operei). Refacem, încă o dată, istoria (spiritul ei — spiritul omului) pe măsura noastră, cu atît mai singuri chiar din momentul comunicării.

Capcanele întinse ingenios și abil, de fină ironie (romanul rulează ca veritabil policier, la o primă treaptă a înțelegerii) conduc în spirală prin labirinturi perfecte, prisosind în încercări și ispite (urcușul spre abație, cu triplă bifurcație; abația dar, mai cu seamă, Edificiul, biblioteca; drumul inițiatic al personajelor: alegoria celor 7 morți semnificînd moartea unor valori de seamă ale goticului, magia numerelor și alfabetului) în care se consumă o propriu-zisă luptă (rațional-irațional, viață/moarte, om/monstru) configurîndu-se într-o teribilă rotire în 7 trepte progresiv ascendente către centru. Aparent, deci, policier, istorie, fantastic și sacru, labirint; cît mai multe **semne** îmbiind spre tot atîtea căi ale erorii. Nicicînd zadarnică, însă, truda: cine descifrează **semnele** s t ă p î n e ș t e timpul. Organizează informul prin virtuțile **logosului**: „La inceput era...". Vizavi, în artă, **punctul de vedere** crează obiectul, semnul rămînînd finalitatea unei **invenții** ce fixează o încercare de sistematizare colectivă a universului. Ambiguitate a artei (cod al celor mai înalte forme ale sensibilității, cheie către descoperirea rosturilor ezoterice ale societăților anticipînd și creînd realitatea prospectivă oferită / oferindu-se unei interpretări duble: zodia efemerului și cea a eternului, deopotrivă). Și, firește, a semnului care o susține, comunicînd-o.

Desăvîrșită întrupare a spiritualității gotice, lăcaș de credință și știință medievală în a construi, expresie simultană a aspirației spre rațiune și lumină, **catedrala** (abația benedictină din nordul Italiei) sublimează toate aceste **simboluri** într-o **operă perfectă**, prin excelență. Întîmplător titlul?! care face aluzie la o similară operă gotică (**Roman de la Rose**), unde alegoria și participarea **privitorului** fac corp comun; și nu întîmplător acțiunea se consumă la cruce de drumuri — cruce pe care se dezvoltă „în ogive" întreaga construcție romanescă avînd ca centru și simbol omniprezent Edificiul-bibliotecă —, în ultima etapă a goticului — cel al șerpuirilor flamboyante, a irealismului, a unui gotic „nominalist" de netăgăduită concretețe, îndrăgostit de lumină, culoare și limpezime (acea claritas — superlativ al frumuseții! — în care excelează goticul toscan); o lume enciclopedic-universalistă tinzînd spre armonie plurivocă, ce s-a voit deschisă tuturor orizonturilor și care, inevitabil, s-a sfîrșit din prea multă dragoste pentru lumină; lumea modernă s-a decodat solidară cu ea.

Pe parcursul celor 7 zile — trepte (creație completă, începută duminica și încheiată sîmbăta) încercăm împreună cu dublul și totodată unicul personaj-oglindă, Guglielmo — Adso să recunoaștem „urmele cu care lumea ne vorbește ca o mare carte". Pătrundem într-o lume de semne și simboluri aparent reală, dar întoarsă pe dos, în care nimic nu corespunde celor știute (labirint e Edificiul-biblioteca; oglinda nu se mai află în centru), o a treia lume-fantastică în care totul este moment și semn, labirint (experiență spațială dar și temporală, timpul identificat cu noi) pentru a descoperi, în trepte, e-

(continuare în pag. IV)

Laura BRADAȚAN

*) **Umberto Eco**, Numele trandafirului, **trad. Florin Chirițescu, Ed. Dacia, 1984.**

DICȚIONAR XVII

40. FORGACI, ADRIAN (1878, Roșa Cernăuți — 10. V. 1905, Cernăuți), poet. Fiu al învățătorului Gheorghe Forgaci din Ilișești și al Catincăi Voronca. Urmează cursurile primare la Cernăuți iar pe cele secundare la Cernăuți, Suceava, Rădăuți și Graz (Austria), unde își ia bacalaureatul. Pasionat de muzică, se înscrie la conservatorul din Viena, pe care însă nu-l termină, din lipsă de mijloace materiale.

Poeziile sale, scrise în majoritate în ultima parte a vieții (1898—1905) și publicate în parte în „Almanahurile literare" ale întrunirii academice **Bucovina** (1903 și 1905) și în „Luceafărul"(1903) vădesc multă exaltare patriotică, dar puțină originalitate. Cînd nu suferă de influența versului popular, se află sub tutela eminesciană. Pasiunea pentru muzică l-a determinat pe A.F. să pună pe note unele texte poetice. Astfel, compoziția pentru cor „Dorința" de Mihai Eminescu se pare că a și fost cîntată, în 1905.

Referințe: Loghin, Constantin — **Istoria literaturii române din Bucovina**, 1926, p. 264.

Loghin, Constantin — **Antologia scrisului bucovinean**, vol. I, p. 135—139.

x

41. GAFIȚA, VINICIU (1. 03. 1926, Baia — Suceava), redactor la Editura „Ion Creangă" scriitor. Autor al mai multor volume de proză, majoritatea destinate copiilor și tineretului.

Puțin discutate de critica literară, ca de altfel majoritatea cărților care se adresează copiilor, volumele lui Viniciu Gafița oferă o imagine complexă nu numai asupra evoluției stilistice a scriitorului, ci mai ales asupra unui univers care scapă foarte adesea privirii obișnuite — cel al copilăriei și adolescenței. Dacă volumele de început (**Grădina cu meri,** 1955; **Tașca de piele,** 1957; **Oameni și oameni,** 1959) nu afirmă un talent scriitoricesc deosebit, următorul volum (**Șoaptele pămîntului,** 1960), reportaje din nordul țării, impune viziunea unui reporter care metaforizează imagini și fapte, încărcîndu-se de emoție, uneori pînă la extaz, chiar dacă această viziune, privită astăzi, pare convențională, de suprafață. **A venit primăvara** (1961), cuprinzînd reportaje despre ținuturile dobrogene, este un volum tipic pentru multe scrieri din epocă; o banală dare de seamă despre zile-muncă și cîștiguri ale țăranilor colectiviști. Pentru ca volumul imediat următor (**Armonica,** 1962), prin nuvela „Armonica" să atingă punctul de maximum al artei narative a scriitorului. Reușita se repetă în volumul **Dimineața de cenușă** (1968), în care subiectele sînt mai bine închegate, iar o povestire, **Piulița**, este un veritabil moment al prozei absurdului.

În aceeași linie a realismului psihologic putem include două dintre cele mai reușite volume de proză semnate de V.G.: **Noi, cei care visăm** (1975) și **Sînteți oaspeții mei** (1984). Povestirile primului volum surprind candoarea, sinceritatea dar și vulnerabilitatea umană la pragul trecerii de la copilărie la adolescență. Personajele sînt copii, fete și băieți, în momente-cheie, de opțiune pentru un model uman.

Alte volume: **Întîmplările Marianei,** (1962); **Ca mărgelele pe ață** (1965); **Trei întîmplări la Suceava,** (1967); **Curcubeul poveștilor,** 1972; **Munții necunoscuți,** 1976; **Pe cărări de munte,** 1980; **Ghiocei pentru mama,** 1982; **Aventurile lui Grivei** — texte la imagini, 1972; **Alfabetul năzdrăvan,** 1975; **Cărticica celor harnici,** 1976; **Patria, cel mai frumos cuvînt,** 1982; **Bibliografia de literatură română pentru copii,** 1978.

Octavian NESTOR

ERNEST HEMINGWAY (S.U.A.)

Despre americanii căzuți în Spania

La noapte, cei căzuți în Spania vor dormi în frig. Zăpada e spulberată printre măslini, adunîndu-se la rădăcina pomilor. Nămeți sunt peste mormintele cu mici pietre funerare. (Dacă mai era timp pentru pietre funerare). Măslini firavi se-apleacă în vîntul rece pentru că ramurile de jos au fost tăiate, odată, să acopere tancurile iar cei căzuți dorm în frig sub dealurile de lingă rîul Jarama. Era frig în acel februarie cînd ei au căzut acolo și de atunci ei n-au mai băgat în seamă trecerea anotimpurilor.

Doi ani sînt de cînd batalionul Lincoln a stăpînit pentru patru luni și jumătate înălțimile de pe Jarama și primii morți americani sunt o parte din pămîntul Spaniei pentru totdeauna.

La noapte, cei căzuți în Spania vor dormi în frig și toată iarna vor dormi în frig și pămîntul va dormi cu ei. Dar la primăvară ploaia va veni și va încălzi din nou pămîntul. Din sud, vîntul va sufla ușor peste dealuri. Copacii negri vor reînvia cu muguri și flori de măr vor fi de-a lungul rîului Jarama. Primăvara cei morți vor simți cum pămîntul începe să trăiască.

Morții noștri sînt o parte din pămîntul Spaniei și pămîntul Spaniei niciodată nu va pieri. În fiecare iarnă va părea că moare și în fiecare primăvară va renaște. Ai noștri vor trăi cu el pe vecie. Și cum pămîntul nu va pieri niciodată, nimeni, dintre acei care au fost liberi, nu se va reîntoarce la sclavie. Țăranii care muncesc pămîntul, unde morții noștri zac, vor ști pentru ce ei au căzut. În timpul războiului au aflat aceste lucruri și mereu își vor aduce aminte de ele.

Morții noștri trăiesc acum în inima și în amintirea țăranilor spanioli, muncitorilor spanioli, a tuturor oamenilor cinstiți, simpli și buni care au luptat și au crezut în republica spaniolă. Și atît timp cît toți ai noștri vor trăi în pămîntul Spaniei și vor trăi cît va fi pămîntul, nici un sistem de tiranie nu va triumfa vreodată în Spania.

S-ar putea ca fasciștii să se răspîndească în țară, împroșcînd în drumul lor plumb adus din alte țări. S-ar putea ca ei să fie ajutați de trădători și de lași. S-ar putea ca ei să distrugă orașe și sate și să încerce să țină lumea în sclavie. Dar nu se poate ține nici un popor în sclavie.

Spaniolii se vor ridica din nou așa cum ei mereu s-au ridicat împotriva tiraniei.

Morții nu se vor mai scula. Ei sunt o parte din pămînt și pămîntul nu poate fi cucerit niciodată. Pentru că pămîntul dăinuie din totdeauna. Și va dura mai mult decît toate sistemele tiraniei.

Acei care glorios au coborît în el, și nimeni n-a coborît vreodată în pămînt mai glorios decît acei care au murit în Spania, numai acei au intrat în nemurire.

În românește de H. STAMATIN

CADRAN

O chestiune de principiu

O cronichetă publicată în suplimentul nostru (decembrie 1984), la cartea lui Radu Petrescu „A treia dimensiune", a produs oarecari nemulțumiri în rîndurile admiratorilor scriitorului. Autorul articolului „incriminat", Alex. Ștefănescu, răspunde prompt în Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului, argumentîndu-și punctul de vedere și ridicînd cu acest prilej o chestiune de principiu: „există autori intangibili ?". Într-adevăr, o mentalitate ce contravine obiectivității necesare în aprecierea produsului artistic face posibilă, ca în cazul de față, încercarea de a impune public propriul gust. Îndrăznește cineva să contrazică opinia enunțată, repede va fi „denunțat" de rea intenție și supus „represaliilor". Incidentele de acest gen, ce-i drept, sînt mai puțin sesizabile „cu ochiul liber" dar ele există și se manifestă în forme (apăsat ori ușor) subtile.

Nu altfel se explică proliferarea poeților „de excepție", despre care vorbea cineva de curînd, cînd mai fiecare debut petrecut sub ochii candizi ai cutărui mentor de cenaclu devine prilej de entuziasm și exaltare. Căci ce vor să fie certificatele de „liberă intrare pe poarta mare a Poeziei", acordate cu atîta generozitate, altceva decît niște imbatabile verdicte ? Aceiași critici comit o gravă eroare și atunci cînd ezită să se pronunțe asupra unei cărți proaste, numai și numai pentru că ea aparține unui autor cunoscut sau „clasicizat", care inițial întrunise aprecieri favorabile. Dar elogiile nejustificate nu servesc nici respectivului scriitor și, cu atît mai puțin, literaturii. Pe bună dreptate, Alex. Ștefănescu exclamă: „Cîndva vom regreta sau, în orice caz, vom înțelege ce consecințe negative are faptul că scrierile autorilor contemporani cu noi le discutăm pe un ton mereu solemn, admirativ și uniformizator".

Supralicitarea unor merite poate favoriza în aceeași măsură „scăderea stachetei", prezentarea în fața cititorului cu lucrări elaborate în grabă, inegale ca valoarea sau de-a dreptul slabe. Într-o recentă intervenție în revista „Luceafărul" (nr. 6/1985), Mirela Roznoveanu vorbea chiar de o „anume politică literară", practicată de diverse publicații, „care își impune cu tenacitate ierarhiile". „Ce este rău — adăuga aceeași M. R. — este că aceste ierarhii acționează ca niște forme de scleroză artistică, în sensul că sacralizîndu-se adeseori consacrări modeste răpesc interesul critic de la piste mai fertile, mai valoroase". Nu-i de mirare că sub scutul unor astfel de exagerări, naratori modești, de pildă, se pomenesc peste noapte autori de romane, „preparate" artificial, după ultimele „rețete", între care și cea a asimilării jurnalului, în care, vorba lui A. Ș., fiecare nu face decît să ne atragă tot timpul atenția: „Uitați-vă la mine, dragi cititori, m-am așezat la masa de scris, dar încă nu scriu pentru că nu știu despre ce să scriu...".

Ioanid DELEANU

Desen de Costel Butoi

RECENZIE

NICOLAE COJOCARU

Cîntece, obiceiuri și tradiții populare românești

La mai puțin de un an (după corpusul de Folclor din Țara de Sus de V. G. Popa, Minerva, 1983), nordul Moldovei, atelier de creație etnofolclorică cu resurse inepuizabile, revine în centrul atenției editoriale cu o nouă culegere de literatură și tradiții populare românești datorită lui Nicolae Cojocaru, autor care și-a concretizat vocația de cercetător al etnoculturii românești din această zonă prin încă două lucrări: **Pîrteștii de Sus. O așezare din Bucovina, monografie folclorică** (Litera, 1980), și **Case de lemn din Bucovina** (Meridiane, 1983). Rod al unei îndelungi și laborioase investigații de teren, antologia — apărută la Editura Minerva, 1984 — (însumînd 548 piese folclorice, culese din 30 de localități bucovinene, de la peste 100 de informatori, pe parcursul a circa 15 ani) a fost structurată de autor într-o organizare relativ convențională și, deci, discutabilă: **I. Poezia obiceiurilor tradiționale** (prilejuită de ceremonialul nunții, de ritualul înmormîntării și riturile atropopaice); II. **Poezia obiceiurilor periodice** (de Anul Nou); III. **Poezia lirică și satirică (Doine, cîntece, strigături)**; IV. **Proză populară (Povești, legende, snoave)**, o serie de piese fiind transcrise din cartea sa de debut.

Prefața — substanțială și competentă, însă ostentativ erudită și istovitor analitică — semnată de George Muntean, rîvnește la epuizarea totală a implicațiilor istorico-literare ale culegerii, dar, ca și **Nota asupra ediției**, eludează orice referință legată de factura eclectică a criteriilor pe care s-a bizuit autorul în întocmirea antologiei. Ne referim, în speță, la indecizia lui N. Cojocaru de a recurge numai la una dintre modalitățile fundamentale de publicare a literaturii populare, validată, de altminteri, de practica editorială și devenită „clasică". Preponderent, el optează pentru principiul autonomiei textului literar, însă, la un moment dat, sedus parcă de caracterul sincretic al creației literar-folclorice, ne prezintă, în bine cunoscuta manieră etnografică a lui S. Fl. Marian, Nunta la Pîrtești (transcrisă fidel din monografia menționată), secțiune în care textul literar apare subordonat structurii complexe a obiceiului în cadrul căruia își vădește o funcționalitate precumpănitor „pragmatică". Aceasta face ca receptarea particularităților de **artă literară (în folclor)** să fie diminuată de potențarea (determinată de contextul etnografic) trăsăturilor „utilitare" ale textului literar. Unitatea de concepție a antologiei prezintă, din acest motiv (chiar dacă prin titlu sîntem avizați, că în conținutul cărții intră și „obiceiuri și tradiții populare") carențe care, evitate, puteau constitui un bun în plus cîștigat.

Dincolo de o atare inconsecvență metodologică ce imprimă culegerii un aspect de mixtum compositum, trebuie reliefată nobila devoțiune grație căreia N. Cojocaru a reușit să pună în circuit editorial un remarcabil eșantion folcloric.

Nicolae CÂRLAN

FELURIMI...

(după James Joyce, „Ulise", vol. 1, 2, Univers, 1984)

■ „Umblăm prin noi înșine, întîlnind tîlhari, fantome, uriași, bătrîni, tineri, soții, văduve, cumnați" (I, p. 255). Nebănuite, căile omului! „Făcătorul de closete și constructorul de cloacă nu vor fi niciodată stăpînitorii spiritului nostru" (I, p. 158). „...ne jăluim, ne sporim, ne zburdălnicim, ne agățăm, ne îmbrățăm, ne despărțăm, ne împuținăm, ne repaosăm" (II, p. 64). „Să iubim, să mințim și să fim frumoși căci mîine murim" (II, p. 47).

■ „Dacă, de pildă, îndopi un curcan, să zicem, cu castane, prinde gust de castane. Dacă mănînci porc ajungi să semeni cu un porc" (I, 180). „Dacă stai să tai friptura n-ai timp să-ți mai umpli gura" (I, p. 194). „Oamenii mai rabdă să fie mușcați de lup dar lucrul care-l scoate pur și simplu din sărite e să se vadă mușcați de oaie". (II, p. 293).

■ „dacă tușiți, tușiți cu gura închisă" (II, p. 163).

■ Dicționar: „sînul alb al mării întunecate", „plăcere blondă", „animalul cu două spinări", „jocul de-a chicotelile și de-a răsturnica", „mînji de suflete".

D.B.

Re-numele trandafirului

(urmare din pag. III)

xistența/evidența realității înconjurătoare. Cel care caută găsește calea (ambivalentă, ca orice destin) spre realitatea ultimă, iar cel care ne călăuzește fiind mai mult medium (Mc Luhan: Medium is language ?!) decît călăuză.

Pentru că singura cale de accedere spre tainele creației pare să rămînă arta fantastică, unde devine posibilă trecerea de la spirit la materie (trecerea mentală de la o epocă la alta devenind aici trecere fizică), de la idee la percepție, și ale cărei funcții corespund cel mai bine celor ale semnelor (or, ceea ce propune cartea este descoperire, revelație, căutare a imaginii universale); astfel că arta fantastică închipuie o poziție, percepție a lumii care ne (con)duce la (cu)simțul nostru fundamental: vederea (temele privirii — ochelarii, oglinda — ca simboluri ale privirii deformat-răsturnate, privirea mijlocită fiind singura cale de acces către mister).

Opera devine loc, punct de vedere, labirint implicînd sentimentul impenetrabilității destinului. Omul e suveran prin spirit dar neputincios în fața iraționalului, a conștiinței celei mai primitive a lumii: „libertatea lui Dumnezeu este osînda noastră, sau cel puțin osînda mîndriei noastre".

Or, una din cheile timpului nostru este (re)cunoașterea imaginilor, a originilor legilor lor; cartea se vrea un semn din care nu ne rămîne decît numele Trandafirului...

CONSEMNĂRI

● „Vrancea literară"

Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Focșani a editat de curînd un interesant și dens almanah purtînd titlul „Vrancea literară". Girat de inimosul și talentatul poet Florin Muscalu (redactor responsabil), volumul cuprinde pagini de istorie literară, consemnări, versuri și proză ale scriitorilor de sorginte vrînceană, ori ale celor care — dintr-un motiv sau altul — au afinități de luminos suflet cu acest ținut mirific al Mioriței.

E important de reținut că sub heraldica mioritică a Vrancei și-au purtat pașii mari personalități ale literaturii noastre naționale: Alecu Russo, Alexandru Vlahuță, Barbu Ștefănescu Delavrancea, I. L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Grigore Alexandrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ioan Slavici.

Georgeta Carcadia, președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, ne încredințează că „metafora vrînceană a zilelor noastre trăiește incandescente împliniri în cărțile lui Florin Muscalu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Panait, Dumitru Pricop, Virgil Huzum, Ioan Dumitru Denciu, Ion Grigore Bogdan, Corneliu Fotea, Ionel Bandrabur, Emil Giurgea, Traian Olteanu și Simion Hârnea", cărora le urmează o întreagă pleiadă de tineri de talent.

„Vrancea literară" este prima „publicație" reprezentativă apărută la Focșani după momentul de istorie literară: 7 noiembrie 1981, cînd, aici, s-a constituit, în prezența scriitorului Dumitru Radu Popescu, cenaclul local al Uniunii Scriitorilor. Întreprinderea realizatorilor ni se pare de excepție, deoarece, într-un spațiu relativ mic, sînt prezenți, alături de scriitori vrînceni, cei doi mari lirici dispăruți — Nicolae Labiș și Nichita Stănescu, apoi Adrian Păunescu, I. C. Chițimia, Alexandru Piru, Ion Dodu Bălan și mulți alții. Deși bucovinean, poetul Constantin Ștefuriuc este onorat în almanah publicîndu-i-se o poezie (dulce-amară) și o fotografie din perioada focșăneană a creației sale.

Nu știm ce intenții au oamenii de cultură și artă vrînceni în privința editărilor de acest fel, dar considerăm „Vrancea literară" ca pe o reușită ce, dincolo de orice ambiție, o dorim continuată cu întinerită și cu totul justificată pasiune.

Costin MIHAIESCU

● Scriitori din Bucovina

O carte (George Moroșan: **Punte peste ani**, Junimea, 1984) cuprinde evocări despre oameni și locuri din preajma Rarăului: povestiri năstrușnice despre așa-zisul haiduc Petreanu, despre Suzana, răpită de urs, despre moș Budîi cojocarul ș.a., precum și despre drumuri și amintiri în alte locuri.

Interesante sînt evocările de o clipă despre Ionel Teodoreanu, Magda Isanos, Alexandru Philippide-filologul și Garabet Ibrăileanu.

Punte peste ani pornește de la realități neîndoielnice, multe cunoscute și trăite de autor, așa încît orașul de la poalele Rarăului, Cîmpulung Moldovenesc, și oamenii lui intră în circuitul literaturii noastre de azi.

Grațian JUCAN

● Expoziție

În gruparea pictorilor de la Suceava, tînăra plasticiană Angela Pitaru-Bolnavu (absolventă de Iași, clasa Dan Hatmanu) aduce o undă de candoare, de pură simțire și vibrație sentimentală în fața lumii. Dovadă și recenta expoziție personală de la Galeria de artă din municipiu, o semnificativă antologie din întreaga sa creație de pînă acum. Cele peste treizeci de lucrări de pictură și o suită de tapiserii poartă semnătura unui artist adevărat. (M.M.)

● Premii

Printre laureații prestigioaselor distincții decernate de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. pentru anul 1983 se numără și doi tineri poeți suceveni, **Elena Ștefoi** și **Ivan Negriuc.** Premiul de debut le-a fost atribuit pentru volumele **„Linia de plutire"** (Editura Cartea Românească) și respectiv **„Metalevi Kviti"** (Flori din metal — Editura Kriterion).

● Vizită

Pe linia schimburilor bilaterale, la invitația Asociației Scriitorilor din Voivodina, o delegație de scriitori români a făcut recent o vizită în Iugoslavia. Din delegație au făcut parte criticul literar Mihai Ungheanu, poetul și publicistul Ilarie Hinoveanu și poetul sucevean George Damian.

● Cărți

Începutul anului 1985 înseamnă și o prezență distinctă a scriitorilor suceveni în vitrinele librăriilor. Semnalăm aparițiile editoriale purtînd semnătura lui Marcel Mureșeanu („Matineu", volum de versuri apărut la editura Cartea Românească), a lui Ion Filipciuc („Mînzul cu stea în frunte", Editura „I. Creangă" și antologia de folclor „Fost-au acest Ștefan-vodă...", editura Junimea) precum și a lui Constantin Severin („Duminica realului", volum de debut apărut la Editura Junimea) (V.D.).

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DARJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.
Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTA SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48